

Vrijdag 19 februari 1915 – ochtendeditie

Kardinaal Mercier.

Rome, 18 februari. Duitsland heeft in antwoord op een protest van het Vaticaan omtrent het voorgevallene met kardinaal Mercier, aan de heilige stoel medegedeeld dat het ten opzichte van Mercier uitgevaardigde verbod om briefwisseling te voeren met andere Belgische bisschoppen, is ingetrokken.

De optelling der uitgebrande en onbewoonbare huizen te Lier bij Antwerpen, is reeds gedaan meldt de Nieuwe Gazet, en men heeft hier ter stede 697 dakloze huisgezinnen of beter gezegd vernielde huizen en 748 erg beschadigde woningen. Schier alle huizen hebben min of meer geleden, ook zullen er veel herstellingskosten vergen.

De Nieuwe Gazet geeft het volgende staaltje van de marktprijzen van verschillende levensmiddelen te Brussel, opgemaakt door de middenafdeling der Brusselse politie:

Kruidenierswaren: koffie, 2,50 F per kilo, cichorei 0,55 F, witte suiker 0,80 F, bruine suiker 0,95 F, zout 0,12 F, peper 4,75 F, rijst 1 F, gebroken erwten 1 F, witte bonen 0,85 F, vermicelli 1 F, soda 0,10 F, zeep 0,65 F, brood 0,40 F, aardnotenolie per liter 1,95 F, koeien 1,75 F, kalveren 2,20 F, schapen 2,10 F, varkens 2,10 F, gezouten varkensvlees 2,20 F, gerookt varkensvlees 3,10 F, spek 2,20 F.

Vis: droge stokvis, per kilo 0,90 F, gezouten vis 1,90 F.

Groenten: aardappelen 9 tot 11 F per 100 kilo, wortelen 0,14 F per kilo, ajuin 0,40 F.

Boter, per kilo 3,60 F, eieren 0,18 F per stuk.

De oorlog hervormer van maatstaven.

Bij de soldaat.

Een Belgisch soldaat schrijft ons:

Hij die in de oorlog komt te staan zonder de roes die de meerderheid der soldaten bij het losbreken der vijandelikheden beving, hij die de ophitsing niet kende waardoor alle begrippen van de vreedstijd als schrift op het zand worden weggeblazen, maar nuchter, van zijn plicht bewust, nog onder de wapens iets in zijn hart en zijn geest meedraagt van vroegere betrachtingen, wensen of oordelen: hoe vaak voelt hij zich te midden van zijn makers vreemd en alleenstaand, en hoe doet hem de hervorming der inzichten van de krijgsman op mensen en dingen soms vreemd opschrikken.

Eerst zal hij die geest bij de soldaat zelf, in de dagelijkse omgang vaststellen. De soldaat voelt dat hij in de ogen van de burger als verdediger moet gelden, en wil als dusdanig door hem geacht worden. En dat is natuurlijk vooral het geval bij de jongeren en vrijwilligers. Ze hechten eraan dat de waarde van hun offervaardigheid geschat wordt. Maar zulk denkbeeld toont reeds, dat onder de omringende invloed, zij zichzelf slechts naar de nieuwe omstandigheden bekijken.

Men heeft hier in Holland vermoedelijk ook gelezen van de uitbundige wijze waarop, in steden en dorpen, tijdens de verdediging van België, de Belgische soldaten door hun landgenoten ontvangen werden. Maar het gebeurde wel eens dat, in een zuiniger of minder geestdriftige streek, de kinderen niet juichend sprongen, de boeren geen praatje met de soldaat aangingen, de vrouwen zich niet naar de kelder spoedden om weldra schuimend bier of volle melk met milde stroom te plengen ... en dat, 's avonds, de laag stro in de schuur dun en schraal gespreid was, waardoor het neerstreckende krijgsvolk de harde dorsdeel wat onaangenaam in de slaap gewaar werd. Men

moest dan de soldaten tegen zulke bejegening horen opkomen. “De mensen verdienen hier dat men ze aan de vijand overlaat: ze moesten werkelijk eens een paar weken met de Duitsers opgescheept zijn ...” Het was de minste verwensing: en in hoeveel gevallen werd ze niet vervuld, maar met een bestendigheid die het boosaardige ver overschrijdt!

In oorlogstijd is de soldaat te moede als behoorde het ontegensprekelijk, dat het beste en het meeste voor hem zal zijn. “In een dorp bij Antwerpen,” vertelde mij een soldaat, “ben ik vier dagen ingekwartierd geweest in een hoeve, waar de pachteres ons de karnemelk die we vroegen, liet betalen. En wanneer wij in de buurt van een hoeve of een kasteel werkten, gebeurde het dat we van de hele dag koffie noch bier van de bewoners kregen. De kasteelheren waren toch het gierigst ...” De man zegde me niet dat hij dorstig was, of iets gevraagd had dat hem geweigerd werd. Neen, het betaamde, naar zijn mening, dat de mensen zijn wens tegemoet kwamen. Hetgeen ook in de regel gebeurde.

Want die klacht wordt hier niet neergeschreven om degenen naar wie ze zich richtte, maar wel om hem van wie ze uitging. Men mag er ook niet de misnoegdheid van een afzonderlijk kregelig karakter in beluisteren. Zij is regelrecht de uitslag, zij en vele andere, van de toestand eerst, en van de geest die zich dagelijks in het leger en onder de krijgsverrichtingen openbaart.

Hij, die door zijn oversten enkel als soldaat zal worden aangezien, wil, in zijn omgang met de burgers, naast het nadeel ook het voordeel van die afstand van zijn persoonlijkheid vinden. Hij wordt graag gehoorzaamd, en laat zich vóór de anderen dienen. Heeft hij een fiets of een motor, die moeten hersteld worden, hij verwacht dat die herstelling bij de dorpsmid al het andere werk zal voorafgaan; zelfs waar hij de zekerheid heeft dat hij voorlopig zijn fiets of motor voor

de dienst niet nodig heeft. De kleermaker zal onmiddellijk voor zijn kleren zorgen en de schoenmaker zijn schoenen verlaten. In al zijn doen wordt hij door een overtuiging van meerderheid gevoerd, die uit offervaardigheid voortkomt, maar vaak tot verwaandheid groeit.

De dienstvaardigheid, door de krijgsman van de burgerlijke bevolking verwacht, wordt door deze trouwens vaak waargenomen. De meisjes, wiens bestaan vroeger tussen het aanleren van een tangopas, de kommer om de nieuwste snit en bloesekleur, en de aandoeningen van een wereldse flirt begrensd lag, hebben zich thans over geheel Europa tot het breien van kousen en bivakmutsen dienstvaardig beschikbaar gesteld. Men meent daar in Holland iets van te kennen, omwille van de bezigheid zelf, die ook hier in eer en gunst geraakte. Maar hier blijft het toch heel wat anders. Het is liefdadigheidswerk, dat, door geestelijk nadenken alleen, tot uiting van vaderlandsliefde strekt. Bij de jeugd van oorlogvoerende landen voelen de handen zich heldhaftig en springen de naalden onversaagd door de wol. Lezeressen zullen het wel met milde inborst toegeven, waar ze dat verschil vroeger misschien niet bewust waren: hun geluk is het, het te mogen geloven, zonder het zelf aan den lijve te moeten ondervinden. Want hun standpunt, bij gebrek, door de omstandigheden, aan de roes waarin hun zusters van naburige landen opgaan, is nochtans niet minder schoon. En hoe verkiesbaar!

Maar dit neemt niet weg, dat, voor de Brusselse bevolking bijvoorbeeld, die grote werkzaamheid der augustusdagen een beklijvende herinnering zal wezen. Alles was voor het leger. Meisjes liepen van deur tot deur met bussen van het Rode Kruis. Geen huisgezin, of het dringendste werk werd er door het vervaardigen van schorten voor verpleegsters, het rafelen van pluksel, het naaien en breien van militaire kledingstukken, zonder aarzeling verdrongen. En ikzelf weet nog de zonnige zomerse tuin onder de linden- en moerbeziebomen, waar ik menigmaal als soldaat in de stille kring der

huisbewoners kwam uitrusten, terwijl, half beschaduwd door de waaier van lage takken, die op de lucht rustte, een paar dames, vóór mij, het zuivere linnen behoedzaam en met sierlijk gebaar, gestadig in de schoot uitplukten.

Die opvatting, dat iedereen aan datzelfde dient mee te werken, een Frans spotblad gaf ze ook onlangs op de kostbaarste wijze in een van zijn krabbels terug. Een huisgezin. Mijnheer en Mevrouw. Mevrouw breit, natuurlijk. Mijnheer leest de krant. Mevrouw: “Wij breien zoveel, dat er weldra geen wol meer zal zijn.” Mijnheer: “Geen wol? Maar wat richten de schapen dan toch uit?”

Die gemeenschappelijke geest voor wie het leger nog in aanmerking komt bezielt alle soldaten, laat ze weldra niet meer los. En daar wordt hij gevaarlijk.

Hij wordt gevaarlijk, niet rechtstreeks als zodanig, dan wel omdat hij bij de gewone mens alle vroegere gevoelens en opvattingen wegdringt. Hij verbindt allen. Hij bewerkt dat de soldaat zijn makker steeds ogenblikkelijk zal goedkeuren in al hetgeen hij hem ziet verrichten. De gemene beslommeringen verduisteren de persoonlijke verantwoordelijkheid van de ene, het vermogen tot afzonderlijk oordeel van de andere.

En waar het zo is, moet die toestand noodzakelijk gevaarlijk genoemd.

Het ligt niet aan het karakter der soldaten van die of die natie dat huizen worden geplunderd en kostbare voorwerpen worden gestolen. Het is aan hun persoonlijke boosaardigheid niet te wijten dat hier en daar gruwelen worden gepleegd die de hele wereld doen walgen. Het zijn geen mannen, die de vrouwen van een veroverd of vriendelijk gebied verkrachten, het is de oorlog.

Men moet zich herinneren dat vriendelijke manschappen, gewoonlijk de bevolking, in verhouding niet meer ontzien dan vijandelijke. Men moet natuurlijk de dagelijkse omgang beschouwen en niet de griezelige feiten, die gelukkig toch uitzonderingen blijven.

De soldaat is er aan gewoon geworden dat in het dorp, dat hij betreedt, en het vlees bij de vleeshouwer, en het brood bij de bakker voor hem zullen zijn. En dat stelsel breidt hij eenvoudig uit.

Om Antwerpen werden er soms treffende voorbeelden van die collectieve geest gegeven, die, wanneer men ze gedenkt, doen afschrikken. Waar men, de laatste dagen van het beleg in een schier verlaten dorp kwam, daar werden de huizen waar een wijnvoorraad lag eerst in de diepten van hun kelders bezocht. Er werd voor gezorgd, zeggen de soldaten, dat niets voor de vijand zou overblijven. En verder zocht iedereen hetgeen hij het best kon bezigen: kousen, alle kledingstukken, zakdoeken werden meegenomen. Maar men nam ook wel hetgeen men prettig of mooi vond. En hier kwam het gevaarlijke van de overmoed van de krijgsman eerst te voorschijn, waar hij zich meer om het schoonste dan om het nuttigste verheugde. Ik heb er een geweten die een muziekklok van het ene dorp naar het andere vervoerde. Het was een tamelijk groot en zwaar stuk, en om ze mee te nemen was hij verplicht de helft van zijn kledingvoorraad weg te gooien. En hij was voorwaar geen uitzondering in die wijze van doen.

Men ziet dat die opvattingen van de soldaat een echte ramp zijn. Heel vaak wordt hij geestelijk minderwaardig, voor een tijd. En zedelijk is hij als soldaat veel lager dan hij gewoonlijk zou zijn.

Zedelijk, ja; in de zin die we in het licht stelden. Want daarnevens is hij door het samenvoelen vooruitgeduwd, door zijn gevoel dat hij alleen nog van waarde is, opgezweept, op uren van onbeteugelbare

vermetelheid en doodsverachting tot daden bekwaam, die hem alleen onmogelijk zouden voorkomen, en zijn ziel afschrikken.

En gelukkig is die veredelende invloed, die iedereen erkent en prijst, krachtig en overwegend, zodat de man van later de gevaarlijke neigingen, en het plunderen van huizen, en het plegen van gruwelen, en het verkrachten van vrouwen, als een weggegooid maskeradepak, vergeten kan.

De Belgen in Engeland die werk willen hebben worden uitgenodigd zich bij de arbeidsbeurzen aan te melden. Zij komen voor plaatsing in aanmerking, als er geen geschikte Engelse gegadigden zijn en als het aangeboden loon gelijk is aan het gebruikelijke. Volgens een mededeling, namens de regering in het Lagerhuis gedaan, zijn er tot de 15^e van deze maand door de arbeidsbeurzen 5843 Belgen aan een plaats geholpen.

Er werd sinds lang gevraagd dat de restauraties, koffiehuisen en andere lokalen te Antwerpen later zouden mogen open blijven dan het door het Duits bestuur bepaalde uur, schrijft Antwerpsche Tijdingen. Er werden daartoe vergaderingen gehouden door groepen neringdoeners; enige hotels kregen verlof tot middernacht de verbruikers te bedienen en nu verleden week zouden over de honderd lokalen tot 11 uur (torentijd) hebben mogen openhouden mits betaling van 4 frank. Dit voordeel aan de betalers van de openhouderstol verleend, heeft niet lang geduurd; zaterdagavond was het reeds ingetrokken. Wij vernemen thans beter nieuws. De heer burgemeester, hoofd der politie, wil in de mate van billijkheid en ook met het oog op het behoud der goede orde, welke, sinds de bezetting der stad door het Duitse leger, niet eens gestoord werd, voldoen aan de wens van het algemeen. Einde van deze maand zal waarschijnlijk een besluit verschijnen waarover iedereen zal tevreden zijn.

Zoals men weet zijn talrijke Antwerpse notarissen afwezig, daar zij gevlucht zijn naar den vreemde en nog niet teruggekeerd.

Belanghebbende familieleden van personen, van wie bij de notarissen kostbare stukken en waarden berusten, hebben zich, om desnoods voorzorgsmaatregelen te doen nemen, tot de rechter van kortgeding gewend naar wij in Antwerpse bladen lezen.

Het geval is niet voorzien door de organieke wet van het notariaat, maar deze geeft aan de voorzitters het recht te voorzien in de tijdelijke bewaring der stukken welke in de studie van een overleden notaris berusten. Oordelend in overeenstemming met deze wet, heeft de rechter in twee zaken ambtgenoten van afwezig zijnde notarissen aangesteld tot tijdelijke bewaarders der minuten en documenten, welke de gevluchten achtergelaten hebben.

De heer Kellenaers, die dezer dagen weer uit België te Leiden is teruggekeerd, heeft van zijn ervaringen het volgende medegedeeld:

De spionnenvrees in België bestaat nog steeds. Dit merkt men aan de affiches, die in alle treinen en aan de stations zijn aangeplakt. De inhoud daarvan is, vrij uit het Duits vertaald, als volgt:

“Ter bescherming tegen de vijandelijke spionnen, die, zoals blijkt, zich in groten getale op onze stations en in onze treinen ophouden, is het aan alle tot het leger behorende personen, en vooral aan gewonden, streng verboden, mededelingen te doen omtrent de stellingen van de legers, troepenverplaatsingen en nieuwe formaties. Dit geldt in het bijzonder tegenover onbekende mannen en vrouwen.

Soldaten, wees voorzichtig in uw gesprekken. Laat u niet uithoren. Een enkel onbedacht woord kan aan vele van uw kameraden het leven kosten. Wanneer zich iemand aan u opdringt, meld dit dan aan

spoorwegbeambten. De Duitse soldaat moet niet alleen voor het vaderland kunnen strijden, maar ook kunnen zwijgen.”

Te Dendermonde, zo deelde de heer Kellenaers mee, trof ik de bevolking nog in treuriger omstandigheden aan dan bij mijn vorig bezoek, veertien dagen geleden. Ware Amerika niet met de hoogst nodige levensmiddelen deze arme mensen te hulp gekomen, honderden van hen zouden de hongersnood zijn gestorven. Maar daar Amerika op het ogenblik bijna geheel België te verzorgen heeft, kan men begrijpen, dat de Amerikaanse hulp, hoe voortreffelijk ook georganiseerd, toch niet afdoende kan zijn. Een zeer achtbaar ingezetene van het zo zwaar geteisterde Dendermonde deelde mij mede, dat, zo de Amerikaanse hulp ook maar enige dagen mocht uitblijven, er geen bete broods meer zou zijn in het gehele arrondissement Dendermonde.

Als bewijs hoe dankbaar de bevolking Amerika dan ook is voor zijn hulp, kan blijken uit de volgende brief, die op initiatief van de bekende industrieel, de heer F. van Schoor, aan president Wilson is gezonden.

Dendermonde, 5 februari 1915.

De Verenigde Staten hebben het zo zwaar beproefde volk van het arrondissement Dendermonde, zonder onderscheid van klasse, van hongersnood bevrijd, gekleed en mild ondersteund!

Aan U hebben wij het voortbestaan te danken, van U bekwamen wij verzachting in het lijden!

Hulde en dank! Aller harten spreken lof en bieden een welgemeende erkentelijkheid aan voor de edele gevoelens, zo broederlijk geschonken en genoten.

Ter gelegenheid van de verjaring der onafhankelijkheid van Uw sublieme natie, wenst de bevolking van Dendermonde U een lange en heilvolle loopbaan, voorspoed en geluk aan Uw trouwe onderdanen.

Aanvaard, mijnheer de voorzitter, de blijken van onze hoogachting,

Met eerbied,

Frans van Schoor.

De brief bevat enkele duizenden handtekeningen. Hij is onderworpen aan het oordeel van de Duitse etappecommandant, die er onmiddellijk zijn goedkeuring aan hechtte.

De Nieuwe Gazet van Antwerpen meldt:

Dinsdagnamiddag, om kwart voor drie, greep aan het fortje 4, gelegen aan de Wilrijkse Poort, nevens de kazerne van het 7^e linie, een vreselijke ontploffing plaats.

Een negental aldaar spelende kinderen hadden uit de vest van het poeder opgevist, dat het Belgisch leger daarin had geworpen alvorens de stad te verlaten. Zij brachten dit kruit naar een van die loodsen, om het te laten drogen, en er dan een vuurtje van te maken. Duur kwam hen die onvoorzichtigheid te staan, want niet zodra was het vuur van de stekjes aan het poeder gebracht of de ontploffing liet zich horen. Er zijn 9 kinderen verbrand.

Te Nijkerk hebben dinsdagnacht drie Belgen onderdak gevraagd en gekregen, die uit het krijgsgevangenenkamp bij Dusseldorf waren ontvlucht en de weg te voet hadden afgelegd. Ze waren voornemens zich te Amsterdam bij de Belgische consul te melden.

Vrijdag 19 februari 1915 – avondeditie

Geen berichten over België.